

MUZEJNÍ NOVINY

Městské muzeum a TIC Rtyně v Podkrkonoší

zdarma

roč. 2

č. 4/2023

Úvod

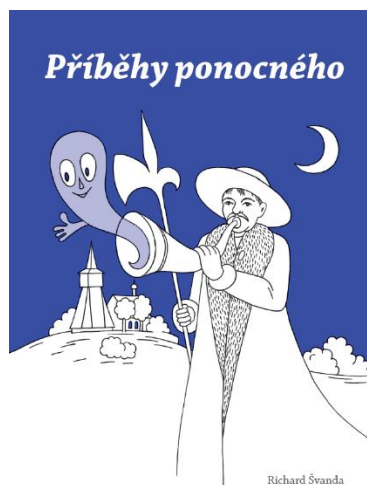
Vážení čtenáři,

nadchází závěr roku 2023 a s ním se vám dostává do rukou poslední letošní číslo Muzejních novin. I v tomto vydání se dočtete řadu zajímavostí, např. o počátcích lyžování v Krkonoších, o krytech civilní obrany atd. Do nového roku vám přeji hlavně zdraví, štěstí a hodně zážitků s místní historií.

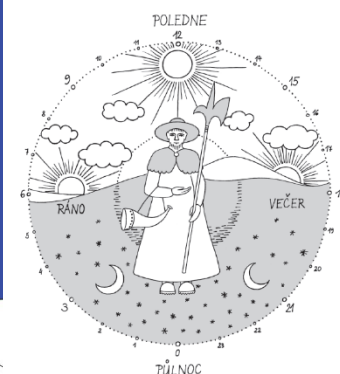
Redaktor Richard Švanda

Plány na rok 2024

Sezónu 2023 máme za sebou, a tak se můžeme pomalu připravovat na sezónu roku 2024. Naším hlavním cílem je, abychom zatraktivnili muzejní expozici pro návštěvníky a zároveň využili co nejvíce předmětů uložených v depozitářích. Z toho plyne, že během zimy nahradíme některé muzejní předměty zapůjčené z Národního technického muzea v Praze exponáty, jež máme ve vlastnictví. Jedná se o řadu hornických uniforem, modelů, praporů aj. Věřím, že řada předmětů tak najde důstojné místo v našem muzeu a bude impulsem pro všechny Rtyňáky, aby se na tyto dosud nevystavené předměty přišli podívat. Od ledna do května bude probíhat avizovaná revitalizace historického sklepa na Rychtě, na kterou jsme získali dotaci z Královéhradeckého kraje. Mohu tedy slíbit, že již v červnu se sklep otevře návštěvníkům a vznikne v něm nové zázemí nejenom pro příležitostné výstavy, nýbrž i prostor pro edukativní akce. Z publikační činnosti plánujeme vydat nové informační letáky, a to i v jazykových mutacích, abychom nalákaly na zdejší zajímavosti i zahraniční turisty. Kromě toho je v plánu i brožurka věnovaná květnovým událostem roku 1945, neboť v

dvacítkou do uliční hřadičky Honzovi, jenž se v obci předživilo „farský kláš“.
A hodiny? Ty zůstaly neopraveny.

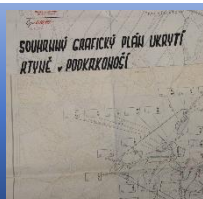
Od kolika do kolika hodin chodil ponocný po Rtyni? Vyprávějte o tom v kresbě.

3

současné době jsou již všechny předchozí beznadějně vyprodané, ale zájem o tuto dobu a události je mezi čtenáři poměrně velký. Avšak již nyní je k dostání nová ilustrovaná brožurka s báčkami a soutěžními úkoly místního ponocného, která je určena především dětem.

(rs)

**V tomto
čísle
najdete:**

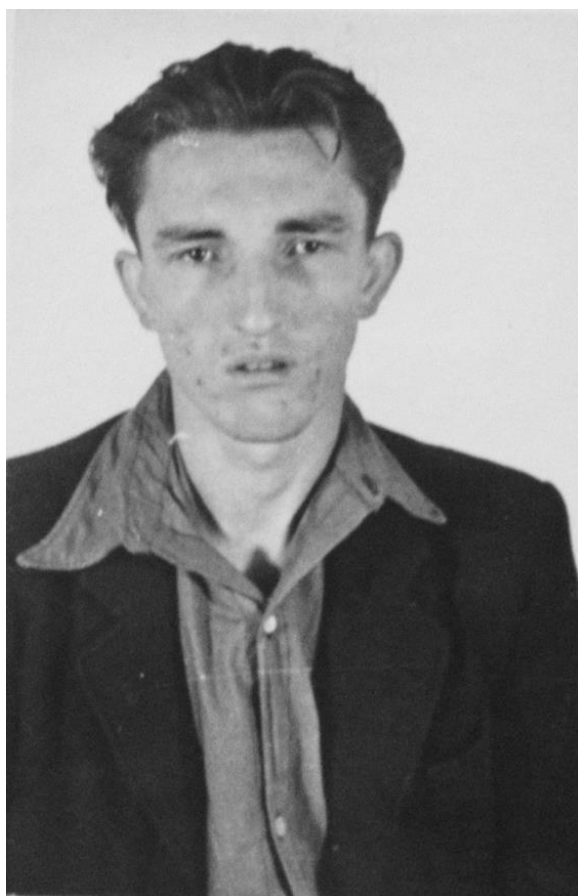

**O úkrytech civilní
obraně ve Rtyni v P.
str. 6**

**Z historie
lyžování
str. 8**

O jednom tragickém úmrtí na Tmavém dole

V matrice zemřelých Rtně v Podkrkonoší je možné nalézt záznam o úmrtí z 20. února 1952, u něhož je uvedeno jméno Jaroslava Uhlíře, narozeného 18. února 1933 v Hradci Králové. V záznamu najdeme i informaci o tom, že byl vězněn na Tmavém dole, kde pracoval jako horník. Jako důvod úmrtí byl uveden zánět srdečního svalu (myokarditida). Proč se tak mladý člověk ocitl v tomto nápravném zařízení? Odpověď se skrývá v archivních materiálech uložených v Archivu bezpečnostních složek ČR v Praze.

Jaroslav Uhlíř se vyučil textilním dělníkem, ale pracoval jako pomocný dělník v různých oborech. Do vyšetřovacího spisu uvedl, že se nechal zapsat do uhelných dolů, ale po jednom týdnu utekl, a za vyhýbání se práci byl odsouzen na jeden rok do tábora nucených prací. Když získal možnost dvoudenního opuštění tohoto zařízení za účelem návštěvy své matky v Liberci neváhal a do vězení se již nevrátil. Společně se svým kamarádem Adolfem Adamcem se dohodli, že ilegálně opustí republiku. S sebou si vzali nejnnutnější věci a pistoli ráži 9 mm. O přechod se chtěli pokusit na Slovensku u hradu Devína překonáním řeky Moravy. Když dorazili na místo, začali se připravovat k překonání řeky. Ale 25. září 1952 byli zadrženi pohraniční hlídkou, které bylo jejich chování u státních hranic podezřelé. Při osobní prohlídce byla nalezena i ona pistole, a proto se nakonec Jaroslav Uhlíř doznal, co společně s Adamcem u hranic dělali. Ve vyšetřovacím spise se k jeho osobě uvádí, že přestože „*pochází z dělnického prostředí, jeho postoj k našemu zřízení lze označit za nepřátelský. Jeho pracovní morálka je průměrná a charakterově je zkažen. Ve svém okolí požívá velmi špatnou pověst a to jako notorický povaleč.*“ Za pokus nezákonně opustit republiku a nelegální ozbrojování, byl Uhlíř odsouzen na 18 měsíců vězení. Z Liberce byl na konci ledna 1952 poslán do TNP na Tmavém dole. O necelý měsíc později v táborových podmínkách zemřel. O místě jeho posledního odpočinku nejsou žádné zprávy. Mohl být pohřben na valdickém hřbitově, kde našli spočinutí i jiní vězni zdejšího tábora.

Zdroj: Archiv bezpečnostních složek ČR, Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy (V): arch. č. V-100 LB.

(rs, foto: ABS ČR, internet)

Ze starých novin, kronik a matrik

O ELEKTRIFIKACI

Na podzim roku 1921 vyšel novinový článek o pokračující elektrifikaci zdejšího okresu. Stálo v něm: „Elektrifikace pokračuje dle přesného plánu, který hned po převratu byl stanoven. Nejdříve přestavěna byla síť v Úpici, kdež byl proud stejnosměrný, dodáván soukromou elektrárnou stavitele Budínského. Město ujednalo výhodnou smlouvu s Východočeskou elektrárnou v Poříčí, která je dnes prvotřídním podnikem svého druhu v Čechách. Když byla zajištěna elektrická energie Úpice, počalo se s venkovem. Nejdříve začalo se stavět v Suchovršicích, jež leží na primárním vedení z Poříčí do Náchoda. Pak zažádala obec Rtně o elektrifikaci, nyní dojde na horské obce Strážkovice a Petrovice. Také německá obec Radeč, jež sousedí s Úpicí, používá proudu z Poříčí u Trutnova. Zbývají ještě obce Velké Svatoňovice, Havlovice a Maršov a celé Úpicko bude se těšit z vymoženosti nové doby – elektřiny. Dle zkušeností možno prohlásiti, že každý, kdo jednou okusil elektrického světla a pohonu, nerad by ho někdy ztratil. Je sice drahá nyní jak energie, tak instalace, ale nedá se ničím lepším nahradit.“

Zdroj: České slovo: ústřední orgán České strany národně sociální. Praha: J. V. Klofáč, 16.10.1921, 13(240), s. 14.

NA TRUC SVĚTOVÉMU POHÁRU

Jednoho dne sešli se tři nadšenci z lyžařského oddílu TJ Baník Rtně v Podkrkonoší a řekli si, že to už takhle dál nejde. Cítili potřebu udělat něco pro to, aby se v průběhu sezóny scházeli pravidelně lidé se společnými zájmy, aby společně trávili víkendy v dobré partě a udělali něco pro zdraví. Jak tak společně přemýšleli, vymysleli i motto celé akce: Kdo nic nedělá, nic nezkaží, ale také nic nemá. Proto hned napsali dopis, který začínal: „Všem loučkařům, šusařům, ekvilibristům, hazardérům a ostatním lyžařům amatérům, kteří fandí sjezdovému lyžování.“ Jeho obsahem bylo vlastně pozvání na setkání, při kterém se všichni měli dozvědět, co by rodící se soutěž měla představovat. Nakonec se dohodli, že závody budou velkým konkurentem Světového poháru sjezdařů s cílem přetáhnout pozornost světové veřejnosti na krkonošské a podkrkonošské svahy a svážky a během let nepřímou donutit světové hvězdy sjezdařského lyžování k tomu, že opustí svůj mezinárodní pohár a bude jim ctí jezdit v poháru novém. Závody získaly i svoji zkratku: ASPO – Amatéřský sjezdový pohár. A ono se to skutečně podařilo! První ročník proběhl v roce 1977 a ještě v téže roce se organizační výbor rozhodl uspořádat ročník druhý.

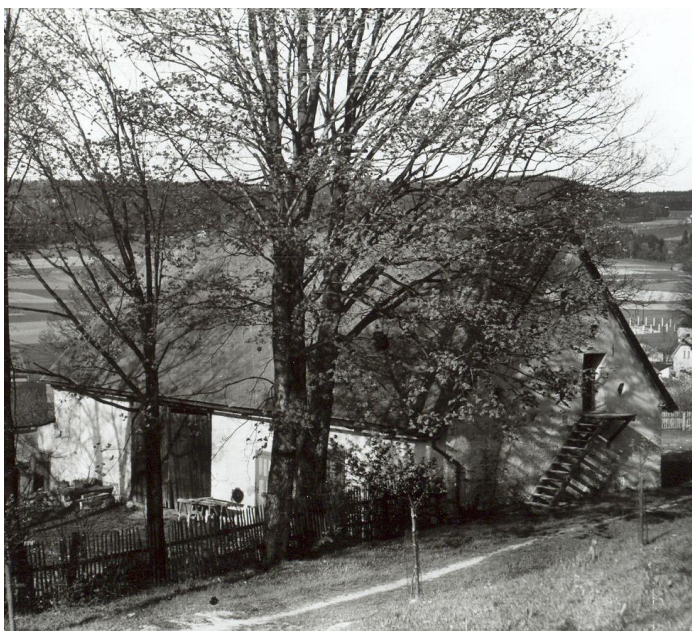
Zdroj: Pochodeň: Orgán východočeského KV KSČ. Hradec Králové: František Novák, 23. - 24.7.1977, 66(172), s. 10.

(rs)

Příběhy rtyňských domů – 6. díl

V pokračování seriálu o rtyňských domech bych se rád prvně věnoval místnímu kinu, které původně sídlilo „U Mikšů“. Myšlenka na jeho založení sice poprvé padla roku 1924, ale samotná realizace trvala ještě další tři roky. K devátému výročí vzniku republiky, v říjnu 1928, se biograf „Osvěta“ otevřel veřejnosti a svoji činnost zahájil promítáním filmu „Tři mušketýři“ za velkého zájmu zdejších obyvatel. Vzhledem k tomu, že v Červeném Kostelci ani v Úpici biograf tehdy ještě nebyl, hrálo se ve zdejším biografu i dvakrát týdně. Velkou zásluhu na celém podniku měl továrník Antonín Špreňar. Ale v první polovině 30. let minulého století začala návštěvnost biografu klesat, zatímco provozní náklady stoupat. Když v roce 1933 zásah blesku poničil zvukovou aparaturu, mohly se zde pouštět již jen němé filmy. Zadluženost postupně rostla, přesto se dařilo biograf udržet v činnosti a to až do roku 1960, kdy bylo otevřeno nové kino v bývalé stodole „Na Rychtě“. Počátkem 21. století bylo kino zdigitalizováno a připraveno pro přehrávání filmů v nových formátech.

Stodola v areálu bývalé rychty, na jejímž místě byla vystavěna současná budova kina

Někdejší Špicarův hostinec (současný pohled)

Druhou stavbou, o níž by se rád krátce zmínil, byl Špicarův hostinec. Stavení, které se nachází v Hronovské ulici a nese číslo popisné 210, vlastnili Bohumil a Hedvika Špicarovi. Bohumil mimo provoz hostince měl ještě osobní autodopravu. Hostinec byl hojně navštěvován, neboť pan Špicar jako ochotník byl vždy veselý a hosty rád pobavil. Kromě toho byla v hostinci také knihovna Řemeslnicko-čtenářské besedy, odkud byla v roce 1929 přemístěna do nově postavené budovy Kampeličky čp. 508. Dne 20. března 1939 převzal budovu Jan Kulda, který živnost pohostinskou provozoval pod vedením Jednoty, spotřebního družstva ve Dvoře Králové n. L. Později však pohostinství v této části Rtyně v Podkrkonoší zaniklo.

Zdroje: Pamětní kniha obce Rtyně v Podkrkonoší, díl VIII., 1952-1956, rukopis uložený na MěÚ Rtyně v Podkrkonoší; Kolektiv autorů. Rtyně v proměnách staletí, Městský úřad Rtyně v Podkrkonoší 2008.

(rs; foto: archiv MM a Richarda Švandy)

Za vlaškými prospektory a zlatem

O Vánocích v roce 2022 odvysílala Česká televize novou česko-slovenskou pohádku s názvem Krakonošovo tajemství. Děj nás zavede do Krakonošovy říše, do níž zasáhne lidská touha po pokladech. Hledači mají k dispozici starou vlašskou knihu s tajemnými symboly, které je mají k vytouženému pokladu dovést. Připadá vám, že to je nesmysl? Opak je pravdou! Knihy s vlašskými symboly, které měly označovat místa, kde někdejší prospektoři nacházeli zlato, stříbro a jiné rudy, skutečně existovaly. V knize Christiana Gottlieba Lehmana s názvem „Nachricht von Wahlen...“, vydané v Lipsku roku 1764, autor do úvodu napsal: „Je obecně známou tradovanou pověstí, že do Krušných hor přišli cizinci a procestovali tyto hory, hledali zlaté rudy v řekách i na zemi, a když je našli, vraceli se s velkým bohatstvím zpět domů“. Vlašští (italští) prospektoři v období středověku putovali do Krkonoš i jiných pohraničních hor s vidinou brzkého zbohatnutí. Jejich cesty vedly i údolím řeky Úpy. V nové knize „Cesty Vlachů. Mysterium Antonia z Florencie“ čteme: „Léta Páně roku 1558, 2. dne listopadu ve středu po svátku Všech svatých, chodili jsme já, Simon Hüttel, malíř, s panem Valeriem Grunbergem, školmistrem v Trutnově, a Christofem Ilgnerem a Hansem Teufellem v Pfaffenwaldu a hledali jsme důl na zlato. Našli jsme tu mnoho důlních jam, kříže a znamení a na jednom buku letopočet MD2 spolu s velkou rukou, která ukazuje k východu na jinou jedli, na níž je řezbářem vyříznuta značka v podobě mlátku a želízka atd.“ To, že by se tu zlato mohlo nacházet, dokládají i písemné zprávy o dolu „Zlatá jáma“ poblíž Suchovršic. Jak například uvádí kniha kněze J. M. Krále z roku 1825, zlato se tu začalo pravděpodobně dobývat již roku 1134. Zlato se však nacházelo s největší pravděpodobností také v říčních nánosech, kde byl tehdy těžen zlatonosný křemen. Přestože se vlašští prospektoři pohybovali především v podhůří a na hřebenech Krkonoš, neznamená to, že by nehledali i jinde.

Bohužel písemných zpráv je poměrně málo. A tak lze jen usuzovat, že kdysi třeba kolem Rtně někteří hledači procházeli s úmyslem objevit skryté poklady v zemi, kterých tu nebylo zrovna málo.

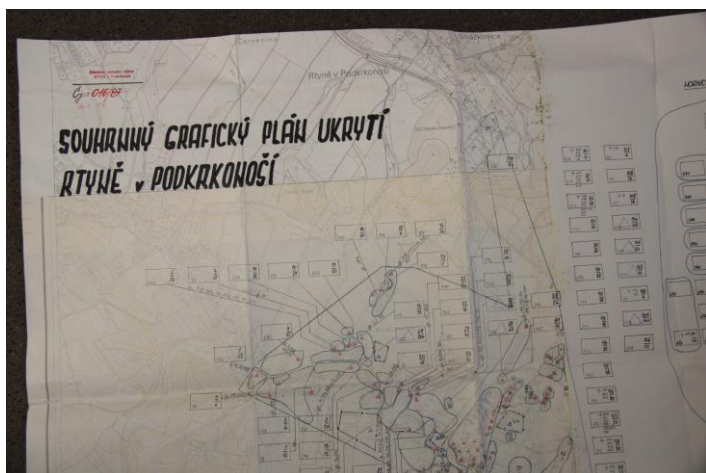
Zdroje: ŠTEMBERKA, Otto a ZAHRADNÍK, Pavel. Cesty Vlachů: mysterium Antonia z Florencie: středověké rukopisy z počátků osídlování Krkonoš, Jizerských hor, Lužických hor a Jeseníků. Vrchlabí: Green Mango, s.r.o., ve spolupráci se sdružením Trutnov - město draka, 2022. ISBN 978-80-908041-9-7.

(rs; foto: Christian Gottlieb Lehmann, Nachricht von Wahlen...)

O úkrytech civilní obrany ve Rtyni v Podkrkonoší

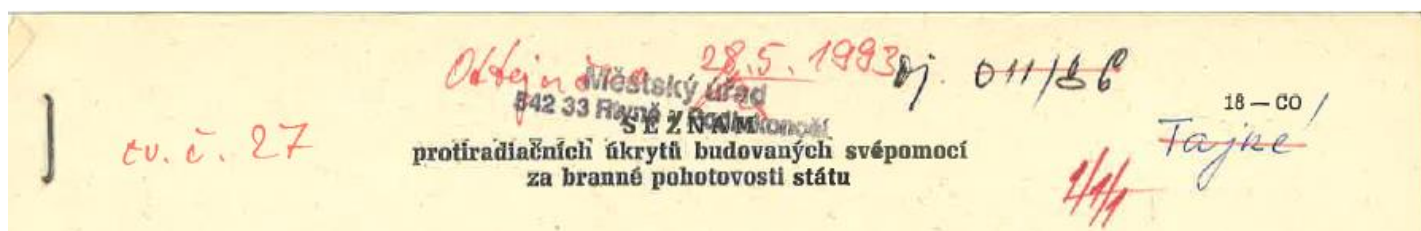
Po druhé světové válce se otázka další války sice odložila ad acta, avšak soupeřením USA a SSSR ve vývoji jaderných zbraní se otázka ochrany obyvatelstva před tímto nebezpečím dostávala postupně opět do středu zájmu. Ochrana obyvatelstva byla svěřena Civilní protiletectké ochraně (CPO). U ní ale nastala po druhé světové válce stagnace, neboť vedoucí orgány nevěřily v brzký válečný konflikt, a tudíž neposkytly finanční a materiální prostředky pro zajištění bezpečnosti protiletectké ochrany obyvatelstva. V letech 1945-1947 probíhal soustavný odprodej materiálu složek Civilní protiletectké ochrany, na jehož konci bylo ponecháno k dispozici pouze 10 % ochranných masek. K ukončení tohoto rozprodeje došlo až roku 1948, kdy pounorový vývoj zásadně ovlivnil další vývoj civilní ochrany. Přijetím Vládního usnesení o civilní obraně ze dne 13. července 1951 byl oficiálně zakotven pojem „civilní obrana“, který se používal až do roku 1992.

Československá vláda počítala s možností, že jaderné bomby NATO mohou zasáhnout jakékoliv město Československa, a proto se od počátku 50. let dbalo na výcvik obyvatelstva v rámci civilní obrany, s níž se seznamoval každý obyvatel republiky už jako žák na základní škole.

V letech 1949-53 uvolnila vláda na civilní obranu takřka 2,1 mld. Kčs, z nichž byly financovány stavební aktivity a nákup zdravotnických potřeb. V rámci větších obcí existovaly kryty CO pro zástupce místní samosprávy a část obyvatelstva. Také pro Rtyň v Podkrkonoší byly sestaveny plány pro případ války a aktualizovány byly až do roku 1989. V roce 1959 vypracovalo velení amerického letectva seznam, do něhož zaneslo desítky tisíc cílů, které mohly být vybrány v okamžiku vypuknutí války. Mezi mnohými najdeme i elektrárnu v Trutnově-Poříčí, dva průmyslové cíle v Hronově a tři v Náchodě. Rtyň v Podkrkonoší, která neměla na svém území rozsáhlejší průmysl, by zřejmě bombardována nebyla, přesto bylo potřeba vyřešit otázku úkrytu obyvatel. Podle plánů bylo vytipováno celkem 197 úkrytů, z toho 169 pro civilní obyvatelstvo, 8 pro žactvo a 20 pro zaměstnance průmyslových podniků. Celková kapacita všech krytů byla spočítána na 6 911 osob, přičemž v době vypracování tohoto plánu žilo ve Rtyni v Podkrkonoší cca 2,5 tisíce obyvatel. Z toho vyplývá, že by úkrytů mělo být dost, ale musíme si uvědomit, že 99 % z nich byly improvizované úkryty ve sklepích domů, a tudíž by poskytl jen krátkodobou ochranu. Od 90. let minulého století přestal stát výstavbu a údržbu stálých úkrytů financovat a jejich počet trvale klesá. V našem nejbližším okolí se jeden stálý úkryt nachází v Hronově a dva v Náchodě s celkovou kapacitou 150 míst!

Zdroje: ŠVANDA, Richard. Globální válka mezi USA a SSSR a role Československa v ní. Nepublikovaná diplomová práce. FF UJEP Ústí nad Labem 2023.

(rs; foto: archiv Městského úřadu Rtyň v Podkrkonoší)

Příběhy muzejních předmětů

Kamenina

Specifickým typem keramiky je kamenina. Na její výrobu je třeba speciální hlíny a teplot výpalu mezi 1100-1300 °C. Kamenina se poprvé objevila v 8. století, ale velkou oblibu získala také ve středověku a novověku. Ke kameninovým materiálům patří rovněž speciální hmoty, zejména tzv. teralit a siderolit, které byly zhotovovány v severních Čechách ve druhé a třetí čtvrtině 19. století. Teralit je jemná ve hmotě probarvená keramika, která je povrchově upravovaná leštěním či lakováním jantarovým nebo kopálovým lakem. Terality se nejčastěji vyráběly v černé, hnědé, světle žluté a zelené barvě. Siderolit označuje jemnou keramiku okrově žlutého střepu s průhlednou glazurou a bohatým zlacením. Před polovinou 19. století, mnohde už i dříve, nastal úpadek výroby kameniny vlivem stále zvyšující se produkce žádanějšího porcelánu. Některé továrny proto zaváděly současně také výrobu porcelánového zboží, nebo jím produkci kameniny zcela nahradily. Celá řada továren a manufaktur ale zanikla. Ve sbírkách rtyňského muzea se nachází několik kameninových nádob. Je možné předpokládat, že vznikly někdy na konci 19. či na počátku 20. století.

Jedná se především o hrnce a hrnečky hnědé barvy. Nejzajímavější je značka výrobce, která se nachází na dnu každé z nich. Značka obsahuje písmeno T v půlkruhu a sériovým číslem, např. 3/34. Bohužel se nám nepodařilo určit, o kterého výrobce šlo ani, když jsme oslovili větší muzejní instituce s těmito sbírkami. Např. Moravské zemské muzeum v Brně nám sdělilo, že podobná kamenina se v jeho sbírkách nenachází. Z tohoto důvodu by se dalo usuzovat, že by výrobcem mohl být některý z českých podniků, jejichž centrum bylo především v severních a později i v jižních Čechách. Kamenina v našich sbírkách nevyniká žádným specifickým znakem ani dekorem. Nádobky jsou tedy ryze praktické, které si mohl jejich původní majitel zakoupit v některém z obchodů. Zajímavostí tak zůstává ona výrobní značka, kterou se nám dosud nepodařilo rozklíčovat. Snad se v brzké budoucnosti dozvíme, kdo tyto nádoby kdysi vyrobil.

Zdroje: KYBALOVÁ, Jana. Evropská kamenina. Ilustroval Ivan KAFKA, ilustroval Gabriel URBÁNEK. Praha: Aventinum, 1991. ISBN 80-85277-01-8.

(rs; foto: MM Rtyň v Podkrkonoší)

Historie lyžování v Krkonoších a Podkrkonoší

Lyžování je zimní sport spočívající v pohybu člověka vlastní silou po sněhu pomocí lyží, páru dlouhých úzkých desek, původně dřevěných, připojených k botám vázáním. Nejstarší doklady o lyžování pocházejí z Norska a Švédska.

Sportovní lyžování má počátky v 19. století, kdy je Norovi Sondre Norheimovi přisuzován vynález vázání tzv. telemarkového, kdy je k lyži připevněna pouze špička nohy, což lyžaři umožňovalo při sjezdu zatáčet. Spolu s lyžemi se až do devatenáctého století používala jen jedna dlouhá hůl. Sloužila jako opora při jízdě a zatáčení, k brzdění i jako zbraň. Dvě hole začali používat až Telemarčané, což bylo spojené se sportovním využitím lyží. Ve dvacátém století používal ve své škole jednu dlouhou hůl již jen Matyáš Žďárský.

Lyžování původně sloužilo k dopravě, v průběhu 20. století se postupně stalo zejména sportovní a rekreační aktivitou. V českých zemích se lyžaři spojili v rámci Svazu lyžařů v Království Českém v roce 1903, což byl první lyžařský svaz na světě. Roku 1924 vznikla Mezinárodní lyžařská federace (FIS), v roce 1936 se sjezdové lyžování poprvé objevilo v programu olympijských her. V roce 1967 vznikl každoroční Světový pohár v alpském lyžování. První lyže do českých zemí přivezl Josef Rössler-Ořovský a roku 1887 založil první lyžařský kroužek při Bruslařském spolku v Praze. V roce 1895 se lyžařský kroužek osamostatnil, přejmenoval se na Český Ski Klub a stal se tak spolu s jilemnickým Českým krkonošským spolkem Ski prvním lyžařským spolkem v českých zemích a zároveň zahájil éru organizovaného lyžování v celé střední Evropě. Další lyže nechal přivézt pro své dělníky v Krkonoších hrabě Jan Harrach. Podle těchto lyží pak začali místní řemeslníci vyrábět další páry. V českém prostředí našich nejvyšších hor se „ski“ definitivně prosadily na samém sklonku roku 1892. A kromě klasického lyžování si lyžaři brzy oblíbili také skoky na lyžích. Ve Rtyni byl postaven první lyžařský vlek na Pálence roku 1961 a o 25 let později druhý na Končinách.

Kromě toho se ve Rtyni nacházela výroba lyží a dalších sportovních potřeb v dílně Karla Prokopa. Jeho výrobky se těšily velké pozornosti zákazníků, neboť byly výborné kvality a přiměřené ceny. K historii Krkonoš patřilo také pašování. Pašeráci při svých výpravách využívali dokonalé znalosti hor a nástrah horské přírody. Pašování jim hodně usnadnilo používání lyží. Zpočátku byli totiž pašeráci v jízdě na lyžích zdatnější než příslušníci finanční stráže střežící hranice. Život nejznámějších krkonošských pašeráků byl zachycen v mnoha kronikách, pověstech, románech i filmech, např. ve filmu Krakonoš a lyžníci.

(rs; foto: archiv MM Rtyně v Podkrkonoší)

Kdy jste naposledy napsali dopis?

Dopisy nejsou jen základními prvky naší literární, duševní, vzdělávací a sociální historie, ale také neocenitelnými zdroji a doklady osobní, právní, kulturní a komunikační historie. V dnešní době je již klasický dopis takřka nahrazen e-mailem, popř. obrazovými zprávami zasílanými mobilními telefony. A tak se podívejme, jak bohatou historií takový obyčejný dopis prošel.

I když byl Johann Wolfgang von Goethe velkým spisovatelem, byl také horlivým pisatelem, který si například s Karlem Friedrichem Zelterem během let 1799-1832 vyměnil 871 dopisů. V pozůstalosti církevního reformátora Martina Luthera zůstalo dokonce dochováno 2500 dopisů! Lidé psali dopisy především proto, aby se svými přáteli a příbuznými zůstali v kontaktu. Vedle obchodních, polo-veřejných a společenských normami vyžadovaných dopisů k zvláštním příležitostem se tedy psali i čistě soukromé dopisy. V období od počátku 18. do poloviny 19. století se poštovní provoz významně rozrostl z kvantitativního hlediska, navíc se stával lépe organizovaným a institucionalizovaným. Zvyšující se množství poštovních sazeb v tomto období naznačuje rostoucí poptávku po přepravě dopisů, což ruku v ruce dokládá i vzrůstající počet poštovních zaměstnanců a kanceláří. Výhody pošty si uvědomila i vídeňská vláda, a proto se počátkem 18. století zakládá mnoho poštovních úřadů na důležitých trasách, mimo jiné i v Náchodě či Trutnově. Ačkoliv byla pošta státní, docházelo velmi často k dědičnému propůjčování titulů poštmistřů. Rtyň (tehdy ještě Hertin) si musela na založení poštovní stanice počkat. Poštovní adresáře ji zmiňují až ve druhé polovině 19. století a telegrafní stanice je zde uváděna teprve od roku 1896. První veřejná schránka pro odchozí dopisy byla zřízena v Berlíně v roce 1766. Ve všech větších městech byly zřízeny veřejné poštovní schránky až v roce 1823. Koncem 19. století se objevily poštovní dostavníky, ale jejich nasazení často bránil špatný stav pozemních komunikací zapříčiněný tím, že vlády jednotlivých zemí obvykle trvaly na tom, že náklady na jejich údržbu má hradit prosté obyvatelstvo žijící podél těchto cest, což se mu samozřejmě nelíbilo.

Přetrvávající pomalá přeprava dopisů významně snižovala rychlost přenosu komunikace, a proto si v 19. století většina lidí raději zaslání dopisu rozmýšlela a raději zvolila možnost osobního setkání. Reakcí na stupňující se požadavky obchodníků na zkrácení doby přepravy dopisů a zásilek obecně bylo zřízení expresní pošty. Tomu výrazně napomohl nový dopravní prostředek, jímž byla železnice, která přepravu pošty značně zrychlila. Nejenom dopisy, nýbrž i pohlednice se staly fenoménem své doby. První reklamní pohlednice se objevila v roce 1872 ve Velké Británii a první německá pohlednice byla vydána v roce 1874. Také v našich podmínkách se objevuje celá řada zajímavých pohlednic, na nichž bylo mnoho různých motivů. Velmi oblíbenými se stávaly pohlednice s vánoční tematikou. Ve sbírkách nacházíme pohlednice černobílé, stejně jako kolorované. Mnoho z nich bylo vytištěno v tiskárně Theodora Böhma v Novém Městě nad Metují nebo v Doležalově tiskárně v Červeném Kostelci. A věděli jste, že první vánoční pohlednice se zrodila ve Velké Británii už před 180 lety v roce 1843?

(rs; foto: archiv Richarda Švandy)

Knižní novinky z našeho regionu

RODNÝM KRAJEM č. 67

Vlastivědný sborník kraje Aloise Jiráska, Boženy Němcové a bratří Čapků

V prodeji je nové číslo vlastivědného časopisu *Rodným krajem* č. 67. Obsahuje na dvě desítky zajímavých článků. Namátkou můžeme zmínit příspěvek Ondřeje Vašaty o herci Václavu Lohenském, který vyrůstal v Úpici a Trutnově. Za pozornost stojí i článek o šlechtickém rodu Dlauhoweských. I tentokrát se budeme toulat s Jiřím Chaloupkou po smírčích křížích, tentokrát v okolí Dvora Králové nad Labem a Žacléře. Připomeneme si také významné malíře, kteří žili a čerpali inspiraci v našem kraji: Jiřího Škopka, Julii Winterovou Mezerovou a samozřejmě Josefa Kuldu. Vzpomínku věnujeme dlouholetému řediteli Muzea Boženy Němcové Ludvíku Mühlsteinovi. Nechybí ani poutavý rozhovor, tentokrát se zoologem Petrem Kafkou. Samozřejmostí je originální příloha pro děti, kterou připravila výtvarnice Martina Klapperová. To vše a mnohem více obsahuje letošní předvánoční číslo *Rodného kraje*, které je ideálním čtením na dlouhé zimní večery.

ČS. ARMÁDA VE FOTOGRAFII

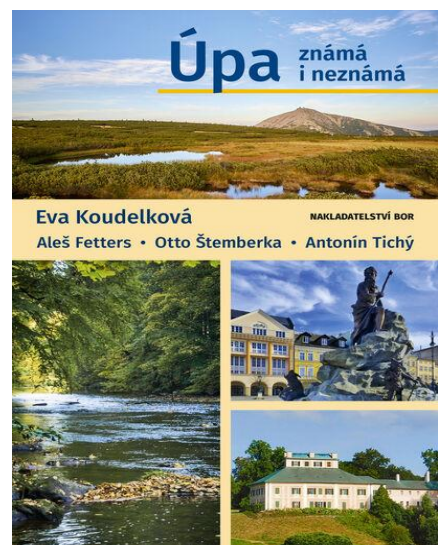
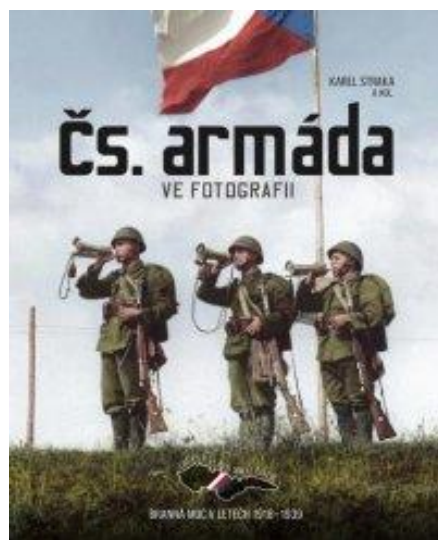
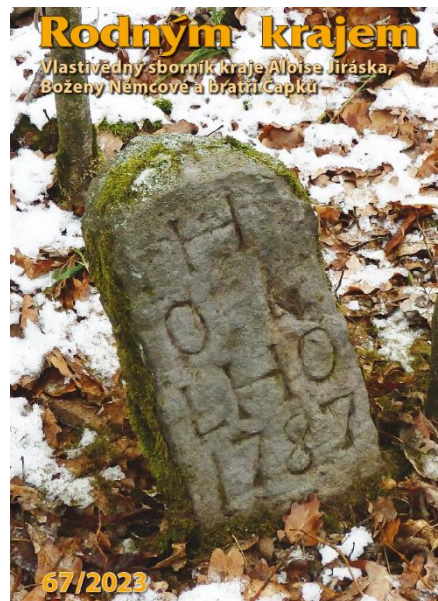
Karel Straka, vyd. Extra Publishing, s.r.o.

Publikace z pera renomovaného vojenského historika Karla Straky podrobně mapuje dějiny prvorepublikové armády. Je završením jedinečné prvorepublikové fotografické trilogie o čs. ozbrojených složkách, když navazuje na předchozí díly *Mobilizace ve fotografii* a *Finanční stráž ve fotografii*. Vojáci stáli za vznikem Československa, chtěli jej bránit se zbraní v ruce, ale nakonec museli ustoupit před nepřítelem. Ponořte se do dvacetileté historie čs. branné moci od složitých počátků, přes úžasné vzepětí při její modernizaci až po krizové poslední měsíce v letech 1938–1939. Unikátní fotografické svědectví vás přesvědčí, že muži v uniformě stáli připraveni hájit republiku a demokracii.

ÚPA ZNÁMÁ I NEZNÁMÁ

Eva Koudelková, Aleš Feters, Otto Štemberka, Antonín Tichý

Knihou o řece Úpě navazují autoři na podobně pojatý svazek věnovaný Metuji. Sledují v ní tok řeky od pramene až po ústí do Labe a cestou si všimají mnoha zajímavostí, jež se vyskytují jak na samotné řece, tak především v blízkém sousedství, vymezeném množstvím jejích přítoků.

(rs)

Rozhovor

Hana Balcarová | řemeslo má zlaté dno

Hana Balcarová je velmi kreativní člověk. Ke své současné profesi směřovala fakticky od mládí. Na základní škole se rozhodovala mezi profesí učitelky v mateřské škole a krejčovským učilištěm. To nakonec vyhrálo a dnes je za to moc ráda.

Co prvního jste tvořila?

U věcí, které tvořím, je pro mě důležitá funkčnost. Potřebuji, prostě aby měli nějaký účel nebo praktické použití. Asi v páté třídě jsem si vytvořila zavinovací sukni na knoflík a takové triko šité v ruce. Byla to dost hrůza, taková žlutá látka s výraznými květy. Ale, měla jsem odvahu, dokonce jsem tento model i několikrát vynesla. Přitom, jsem asi objevila textilní materiál. Který mě, od té doby, provází pořád. Textil skrývá neuvěřitelné možnosti zpracování a druhy použití. Je to neustálé objevování, proto mě má práce stále baví a naplňuje.

Nyní máte rozběhnutý projekt s názvem Klikblik. Co to je?

Jde o dekorativní textilní osvětlení. Motivem je má vlastní kresba žárovky. Žárovku si můžete vzít kamkoli se vydáte, je nezávislá na elektrické zásuvce. Osvědčila se především v dětských pokojích, jako skvělé noční přisvícení, kdy si maminky mohou posvítit na ty nejmenší, a ti větší jedním kliknutím mohou mít kamaráda při cestě na záchod nebo za maminkou do ložnice. Chystám samozřejmě i další doplňky s žárovkovou tematikou.

Chci tak vytvořit ucelený design pro jakýkoliv interiér, který bude jedinečný, nezávislý na místě nebo věku uživatele.

A co byste ráda dělala v budoucnu?

Každý správný bohém chce mít kavárnu. V našem městě je ale spousta kavárniček a asi by mě to časem úplně nenaplňovalo. Já si představuji velký sdílený prostor, kde by se mohli scházet, pracovat a vystavovat další kreativní duše v mém okolí. Teď už to začíná být běžnou součástí velkých měst. Tady v Novém Městě nad Metují je spousta lidí, kteří jsou něčím zajímaví, něco tvoří, ale dost často o sobě neví nebo se bojí k někomu přidat. To by bylo hlavní myšlenkou mého prostoru - nabídnout kancelář, konferenční místo, fotoateliér, nebo galerii pro všechny. K tomu si vypít dobrou kávu a vyměňovat kontakty s těmi správnými lidmi na stejné vlně.

Děkuji za rozhovor.

(rs)

Adventní program ve Rtyni v Podkrkonoší

2. prosince

Náměstí Horníků

ADVENTNÍ JARMARK A ROZSVÍCENÍ VÁNOČNÍHO STROMU

Přijďte si nakoupit vánoční dárky, adventní svícný, vánoční dekoraci, sýry, koření, dárečky z keramiky, textilu, dřevěné obrázky. To vše od českých řemeslníků. Přijďte ochutnat vánoční svařák, medovinu. Občerstvení zajištěno.

V 17 hod. slavnostní rozsvícení vánočního stromu za účasti starosty města.

3., 10., 17. prosince

Muzeum Rtyně v Podkrkonoší

ADVENTNÍ VYCHÁZKY PONOCNÉHO

Pocházky ponocného městem a jeho zpěv patří mezi historické tradice. Vždy v daný den v 17:30 hod. vyrazí ponocný z nádvoří Rychty (od muzea).

17. prosince

Kino Rtyně v Podkrkonoší

POHÁDKY PRO VŠECHNY

Od 15 hod. jsme pro všechny malé i velké připravili pásmo českých animovaných pohádek.

31. prosince

Náměstí Horníků

ROZLOUČENÍ SE STARÝM ROKEM

Přijďte se v 17:00 hod. rozloučit se starým rokem s představiteli města a sklenkou něčeho dobrého.

Muzejní čtvrtletník vydává Město Rtyně v Podkrkonoší, Hronovská 431, 542 33 Rtyně v Podkrkonoší, IČO: 00278238. Povolení MK ČR E 24310.

Odpovědný redaktor: Mgr. Richard Švanda (rs).

Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na Městském úřadě ve Rtyni v Podkrkonoší, na pokladně rtyňského muzea (v době letní tur. sezóny), v Městské knihovně Rtyně v Podkrkonoší a ve vybraných informačních centrech Kladského pomezí. Změna programu uvedených akcí vyhrazena – pro aktuální informace vždy sledujte webové stránky a facebook města Rtyně v Podkrkonoší a muzea.

Příští číslo vyjde v březnu 2024.

Městské muzeum a turistické informační centrum Rtyně v Podkrkonoší, Kostecká 141, 542 33 Rtyně v Podkrkonoší /
www.muzeumrtyn.cz / e-mail: muzeum@mestortyne.cz / tel. 602 123 990